

NOVÁ KONCEPCE ROZVOJE MUZEJNICTVÍ A JEJÍ ROZVOJOVÝ POTENCIÁL PRO GALERIE A JEJICH ZŘIZOVATELE

Ve čtvrtek 13. října 2016 se konal v Auditoriu Veletržního paláce Národní galerie v Praze další ze seminářů zaměřených na naplňování cílů platné Koncepce rozvoje muzejnictví v ČR na léta 2015 až 2020. Jeho obsah byl tentokrát zaměřený zejména na zahájení diskuse se zřizovateli muzeí a galerií o připravovaném Registru muzeí a galerií a stanovení rámcových standardů kvalifikované péče o sbírky muzejní povahy. Shrnutí jednotlivých přednesených příspěvků přinášíme v následujícím textu. Zároveň předkládáme přednesené prezentace autorů, kteří udělili MC MVU souhlas se zveřejněním.

Seminář zahájila za Národní galerii Mgr. Eva Balaščíková, ředitelka Sekce evidence, administrace a ochrany sbírkového fondu, pod jejíž vedení spadá i Metodické centrum. Po jejím uvítání se slova ujal Mgr. Pavel Hlubuček, ředitel Odboru movitého kulturního dědictví, muzeí a galerií MK ČR.

První příspěvek Mr. Pavla Hlubučka byl zaměřen na představení vybraných **hlavních cílů a úkolů muzejní koncepce**. Nejprve shrnul hlavní smysl střednědobé koncepce a úlohu MK při jejím naplňování, kterou spatřuje zejména ve vytváření podmínek pro činnost veřejných muzeí a galerií v ČR, ve smysluplném naplňování jejich poslání, v koordinaci muzejních aktivit a podpoře jejich vzájemné spolupráce, která povede k efektivnímu nakládání s veřejnými prostředky a v zajištění účinné zpětné vazby a podpoře evropských i světových vývojových trendů. Pak se P. Hlubuček věnoval podrobněji některým cílům koncepce:

- otázkám majetkového vypořádání podle zákona č. 428/2012 Sb. a činnosti Centra pro dokumentaci majetkových převodů za 2. světové války – nabídky spolupráce s krajskými muzei, otázky převodu státního majetku do sbírek obcí, které jej spravují a včas nepožádaly o převod;
- síti muzejních metodických center - není to uzavřený proces, MK reaguje na potřeby jednotlivých oborů, v poslední době vznikla tři nová metodická centra (pro muzea v přírodě, pro knižní kulturu a nejmladší pro správu hudebních nástrojů), potřeba stanovení kritérií pro jejich další fungování, otevřené i možnosti delegování metodické role na jiné než státní instituce;
- zlepšení systematické odborné péče o sbírky muzejní povahy a účinnější podpoře prezentace kulturního dědictví a standardy muzejní práce – dnešním dnem otevřena velká diskuse;
- omezování rizik v souvislosti s terorizmem a naplňování Strategie ČR pro boj proti terorismu, v rámci níž probíhá audit národní bezpečnosti, který zahrnuje i ochranu kulturního dědictví a hrozby plynoucí ze skutečnosti, že i naše muzea se mohou stát tzv. měkkými cíli pro teroristy;
- vytvoření nového programu na podporu Akvizice současného umění do muzejních a galerijních sbírek, zahájení činnosti od r. 2017 do výběrové komise zástupci profesních organizací odborníci z vysokých škol i umělci, bude se vykupovat kvalitní současné umění a umělecké řemeslo mladší 50 let, jednou z podmínek žádosti bude sbírkotvorná koncepce muzea;

- modernizace evidenčního systému muzejních sbírek CES on-line a sbírkové databáze iDEMUS, které realizuje CITEM v Moravském zemském muzeu, otázky kybernetické bezpečnosti;
- rozvoji muzeí v přírodě, který podporuje nejen specializované metodické centrum, ale má mu napomoci i nově připravovaná příspěvková organizace MK Skanzeny ČR, jejímu vzniku bude předcházet velká konference na aktuální témata, zahrne nejen lidovou architekturu, ale také archeoskanzeny, industriální dědictví;
- muzejní pedagogice a jejímu rozvoji (díky spolupráci se školami a zařazením této profese do katalogu prací ve veřejných službách a správě, které je v přípravě);
- legislativním nástrojům – zejména připravované novely zákonů č. 203/2006 Sb. (úprava nástrojů tzv. státní záruky) a č. 122/2000 Sb. o sbírkách muzejní povahy;
- inovovaným pravidlům pro dotační programy MK, v rámci programů ISO se zvedá příspěvek ze státního rozpočtu pro nestátní instituce na 70%, do regionů tak půjde více prostředků; nové dotační programy - podpora standardizovaných služeb, podpora edukačních programů, program pro expozice a dlouhodobé výstavy (cca do 1 milionu Kč na akci);
- systému akreditace veřejných muzeí a galerií (stanovení standardů, nastavení pravidel procesu akreditace, akreditace jako legitimační princip pro možnost využívání veřejných finančních prostředků).

Hlavními podmínkami pro úspěšné naplnění koncepce jsou: účinná spolupráce všech zainteresovaných odborných sdružení, kvalitní zpětná vazba zajišťovaná jak jednotlivými muzei, tak prostřednictvím statistik NIPOS a pravidelná aktualizace koncepce, zohledňující posuny ve společnosti.

V druhém vystoupení se pan ředitel Hlubuček podrobně věnoval záměrům MK na **Zřízení Registru muzeí a galerií a vybudování Národní sítě muzeí**. Příspěvek uvedl úvahou nad tzv. Bilbao efektem, kdy nová originální architektura Guggenheimova muzea v Bilbao oživila dosud stagnující průmyslovou oblast Bilbao a v prvních 3 letech vygenerovala kromě zvýšené návštěvnosti vlastního muzea i obrát okolo půl miliardy Euro v oblasti turistického ruchu a 100 mil. Euro na daních v regionu. Takový efekt se však nedostaví bez účinné spolupráce muzea se všemi složkami v regionu, bez kvalitních výstavních a edukačních programů a cíleného marketingu.

Jako příklad dobré praxe pro Registr muzeí a galerií v ČR, kterým se MK mimo jiné nechalo inspirovat, byla představena Americká aliance muzeí a její akreditační systém. Ten svými náročnými akreditačními pravidly zvyšuje kredibilitu jednotlivých muzeí, usnadňuje jim jednání s místními úřady a zlepšuje jejich schopnost získávat finanční prostředky formou sponzorských darů. Základních oblastí pro muzejní standardy Americká aliance muzeí stanovuje celkem patnáct. Sama je akreditační autoritou, která celý proces zajišťuje. Pro české podmínky musí zůstat certifikační autoritou stát zastoupený ministerstvem kultury, ale předpokládá účinnou spolupráci s Českým výborem ICOM, Asociací muzeí a galerií v ČR, Radou galerií ČR a Českým svazem muzeí v přírodě. Tyto subjekty by se měly účinně podílet na formulaci kritérií zápisu. Celý proces musí být zakotven v legislativě, nejlépe novým samostatným zákonem.

Zákon č. 122/2000 Sb. o ochraně sbírek muzejní povahy

Registr muzeí a galerií musí mít několik kategorií, které budou zohledňovat význam muzea, rozsah jeho sbírek, služby veřejnosti, aktivity v rámci vědy a výzkumu, publikační činnost atd. Jedním ze základních kritérií bude úroveň péče o sbírky, implementace standardů ICOM a vlastní odborná a edukační činnost. Naplňování standardů bude MK periodicky kontrolovat. Systém by měl být otevřený a nastavený jako motivační pro další rozvoj (možnost postupu instituce do vyšší kategorie). Základem pro vytvoření Národní sítě muzeí a galerií budou tyto instituce Národní muzeum, Moravské zemské muzeum, Slezské zemské muzeum, Národní technické muzeum, Národní zemědělské muzeum, Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského, Národní galerie v Praze, Uměleckoprůmyslové museum v Praze, Muzeum umění v Olomouci, Valašské muzeum v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm. Pokud kterákoliv další významná muzejní instituce splní nejvyšší stanovená kritéria, může dosáhnout i zařazení do této kategorie.

Třetím vystupujícím v dopoledním bloku byla dr. Alexandra Brabcová, která se zaměřila na Standardy muzejní práce a role jednotlivých aktérů, shrnula zahraničních zkušeností prostřednictvím přehledu vývoje této problematiky ve Velké Británii, Nizozemí a Německu a upozornila na trendy budoucího rozvoje v rámci EU.

V úvodu svého příspěvku dr. Brabcová stručně charakterizovala základní pojmy celého procesu a jeho hlavní nositele. U služby ve veřejném zájmu podtrhla zejména její specifické znaky, kterými je skutečnost, že pokud by vybraná služba nebyla poskytována veřejnými subjekty, nebyla by poskytována vůbec nebo v nižší kvalitě či rozsahu, a to že některé druhy služeb mají být dostupné každému bez ohledu na jeho příjmy a majetek. Proces standardizace a akreditační proces by tak měl být v gesci profesních asociací a registrační proces a benchmarking v gesci veřejné správy. V rámci diskuse by se také měl důsledně odlišovat vlastní proces od jednorázového aktu či výsledku procesu. Upozornila také na základní otázky, které by při stanovování nástrojů porovnávání veřejných kulturních institucí měly být položeny a správně zodpovězeny. Jsou to zejména tyto:

- Existují obecné parametry, jimiž lze porovnat výkon kulturních organizací různého typu?

- Jsou kvantitativní ukazatele skutečným měřítkem kvality výkonu u organizace veřejné služby?
- Mají tyto organizace soutěžit s komerčními subjekty a být s nimi porovnávány?
- Jak poznat, že je organizace nefunkční či se nachází v bludném kruhu podfinancování?
- Jakými systémovými kroky by měl proces zavádění měření výkonu jako nástroje řízení provázen?

V rámci vymezení rolí jednotlivých aktérů celého procesu dr. Brabcová definovala roli veřejné správy, zdůraznila postavení státu jako iniciátora a nositele celého registračního procesu, který ve spolupráci s profesními asociacemi musí nastavit podmínky pro rozlišení institucí poskytujících veřejné služby od komerčních subjektů a zajistit základní pravidla výkonu jejich služby pro společnost. Veřejná správa jako garant kvality poskytovaných veřejných služeb podle sbírkového zákona pak může právě v systémech standardizací připravených profesními asociacemi najít základní parametry kvality jednotlivých oborů. Role profesních asociací, které jsou v principu neziskovými organizacemi, založenými na myšlence veřejné prospěšnosti, pak načrtla v historickém pohledu na jejich kořeny a důvody pro vznik profesních asociací podle jednotlivých oborů. Jejich hlavní role se v demokratické společnosti vyprofilovala do těchto základních oblastí:

- Vytváření identity oboru
- Výměna názorů, zvyšování úrovně vzdělanosti a kontinuální profesionální rozvoj
- Rozvoj metod ověřování a evaluace v oboru
- Vytváření standardů, které mohou být měřeny tak, aby bylo možno stanovit nejvyšší možnou dosažitelnou úroveň
- Poradenská a konzultační role pro vládu a veřejnou správu

V části zaměřené na zahraniční zkušenosti dr. Brabcová ukázala na historickém vývoji tří zahraničních profesních asociací - **Museum Association**, Velká Británie (rok vzniku 1889), **Museumvereniging** (The Netherlands Museum Association), Nizozemské království (rok vzniku 1926) a **Deutscher Museumsbund**, Německo, (rok vzniku 1917) a 2 vládních organizací ve Velké Británii a Nizozemí - role těchto institucí při zrodu a rozvoji akreditačních procesů a formulování standardů práce v jednotlivých zemích.

Na závěr svého vystoupení dr. Brabcová stručně shrnula aktuální role Rady galerií a Metodického centra pro muzea výtvarného umění v probíhajícím procesu definice registračního a akreditačního schématu v ČR a upozornila na vývojové trendy v kontextu politiky Rady Evropy na období do roku 2020, kdy je důraz kladen zejména na tzv. participační demokracii a sociální soudržnost, což vytváří nový koncept správy veřejných věcí, založený na rovnosti všech zúčastněných, spoluřízení a spoluodpovědnosti, tedy na sdílené odpovědnosti.

Odpolední blok příspěvků zahájil dr. Jiří Jůza, předseda Rady galerií ČR, který ve svém vystoupení shrnul aktuální vývoj víceletého projektu RG ČR „*Standardizace práce se sbírkami v galeriích ČR a způsoby jejího měření*“, finančně podporovaného dotacemi MK ČR. Diskusi o potřebě nastavení standardů galerijní práce jako měřitelného nástroje hlavních činností v galeriích předznamenala „Analýza služeb a činností galerií pro 21. století“, která byla zpracována již v roce 2007 a pokusila se definovat indikátory výkonu galerijní práce. Na tuto analýzu navázal v roce 2009 projekt, jehož výstupem byla maketa výroční zprávy pro galerie, díky jejímuž používání měly galerie získat soubor kvantitativních i kvalitativních dat o své činnosti. Oba tyto výstupy společně s průběžnými materiály z úvodu jmenovaného projektu

Standardizace byly publikovány ve „Sborníku závěrečných textů a překladových materiálů z grantových projektů RG ČR za léta 2007 – 2013“, který RG ČR ve spolupráci s MC MVU vydala v roce 2014. Sborník dokládá vývoj názorů na problematiku standardů v rámci společné diskuse RG ČR.

Vlastní projekt „Standardizace práce v galeriích“ byl zahájen v roce 2012 zmapováním východisek a přípravou dotazníkového šetření, které mapovalo aktuální stav členských galerií RG ČR. V roce 2013 byl dotazník vyplněn a vyhodnocen a výstupy prezentovány na senátu RG ČR ve Zlíně. V roce 2014 a 2015 pak proběhlo dotazníkové šetření pro edukační práci v galeriích. Pracovní skupina se také soustředila na analýzu zahraničních materiálů a praxí zejména ve Velké Británii. V rámci projektu byl postupně přeložen britský Průvodce akreditací, kterou spravuje Arts Council England. RG ČR se nakonec rozhodla, že podobně jako např. Nizozemí použije za základ pro v ČR navrhované akreditační okruhy, kterými jsou **1. Prosperita organizace, 2. Péče o sbírky, 3. Návštěvníci a jejich zážitek**, britský model. Na konkrétním obsahovém naplnění těchto okruhů pracují jednotlivé komory RG ČR. Celý projekt bude v roce 2016 završen „Vytvořením zásad prezentace a popularizace movitého kulturního dědictví v galeriích“.

Projekt Standardů se dostal do synergie také s projektem Unie zaměstnavatelských svazů (respektive Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů) „Sociální dialog v oblasti kultury a sociálních služeb“, který umožnil RG vést dialog v pracovních skupinách sestavených nejen z pracovníků galerií, rozšířil okruhy témat (zejména personálních a sociálněprávních), umožnil na základě osobních setkání diskutovat o konkrétních zahraničních zkušenostech a přeložit další získané materiály. Výstupy byly zveřejněny ve „Sborníku zkušeností s vedením sociálního dialogu ze zahraničních cest“ a ve „Studii ke standardům pracovních náplní“.

V diskusním příspěvku mimo program semináře následovalo krátké vystoupení zástupce exekutivy Asociace muzeí a galerií (AMG) II. místopředsedy dr. Zdeňka Kuchyňky, který seznámil přítomné s představou registračního procesu z pera AMG. Základní navrhovaná kritéria pro registraci muzeí jsou:

- 1) Vlastní sbírka muzejní povahy s cílem muzea ji svou činností neustále zkvalitňovat;
- 2) Sběrka je zpřístupněna veřejnosti za stanovených podmínek;
- 3) Muzeum je otevřené veřejnosti a působí ve prospěch veřejnosti – vydává výroční zprávu, vyplňuje výkaz NIPOS, dodržuje etický kodex ICOM;
- 4) Činnosti muzea jsou v principu neziskové, pokud má nějaký zisk, využije jej pouze na rozvoj činností, pro které bylo zřízeno, není majiteli využíváno na financování jiných činností, je samostatnou ekonomickou jednotkou.

Poslední prezentací odpoledního bloku bylo vystoupení dr. Dagmar Jelínkové zaměřené na činnost Metodického centra pro muzea výtvarných umění v NG a možnosti dlouhodobé spolupráce se zřizovateli muzeí. Obsah jejího příspěvku se zaměřil na tyto části:

- Síť muzejních metodických center;
- Metodické centrum v Národní galerii (MC MVU) a jeho stručnou historii;
- Program MC MVU v období 2012 až 2016;
- SWOT analýza metodického centra;
- Metodická centra 2015 – 2020 podle koncepce muzejnictví;
- Možnosti spolupráce MC MVU v letech 2017 – 2021.

Po tomto vystoupení následovala krátká diskuse zejména k registru muzeí a galerií a po ní komentovaná prohlídka expozice francouzského umění ve sbírce Národní galerie vedená edukátorkou NG Jitkou Šosovou. Semináře se zúčastnilo 60 vedoucích pracovníků krajských úřadů a zástupců jimi spravovaných muzeí.